

گشت و گذار در بوستان کتاب

(با موضوعات و محورهای: اخلاق اسلامی، معارف قرآنی، تربیت اسلامی،
حیثیتهای قرآنی، سخنان حکیمانه و...)

صادق محرابیان

(مدرس دانشگاههای ایلام)

انتشارات زانا - ۱۳۹۶

سرشناسه: محرابیان، صادق، ۱۳۴۲-

عنوان و نام پدیدآور: گشت و گذار در بوستان کتاب: (با موضوعات و محورهای: اخلاق اسلامی، معارف قرآنی، تربیت اسلامی، لطیفه‌های قرآنی، سخنان حکیمانه و ...) / صادق محرابیان

مشخصات نشر: ایلام: انتشارات زانا، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۳۶۰ ص.

شابک: ۰۰-۹۷۸۹۷-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: اسلام—مطالب گونه‌گون

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ گ ۵۳/۱۱ BP

رده‌بندی دیوینی: ۲۹۷/۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۸۲۲۷۵

گشت و گذار در بوستان کتاب

با موضوعات و محورهای:

اخلاق اسلامی، معارف قرآنی، تربیت اسلامی، لطیفه‌های قرآنی، سخنان حکیمانه و ...

شابک: ۰۰-۹۷۸۹۷-۶۰۰-۹۷۸

طرح جلد: کیوان محمدرحیمی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

نشانی ناشر: ایلام، خیابان عاشورا، کوچه‌ی سوم. تلفن: ۰۹۱۸۳۴۱۲۴۵۴

فهرست مطالب

۲۹	مقدمه :
۳۰	هشت ضلعی مطالعه
۳۵	فصل اول: توبه
۳۵	جایگاه تربیت و اخلاق در اسلام
۳۶	اصول تربیتی اسلام
۳۸	حکمت نامه‌ی لسان
۳۹	عوامل خودسازی از دیدگاه لقمه‌ی حکیم
۴۳	آفت‌های خودسازی از دیدگاه لسان حکیم
۴۶	شیوه‌های تربیتی قرآن
۴۶	شیطان از چه راه‌هایی انسان را همراهی کند؟
۴۷	راه‌های تمرکز در نماز
۵۰	نقش تبشیر و انذار در خودسازی
۵۳	عبرت آموزی و زمینه‌های آن در خودسازی
۵۷	روش‌های تربیت
۵۷	۱. روش الگویی
۵۷	۲. نقش الگوها در تربیت
۶۵	۴. روش عبرت
۶۷	۵. روش موعظه
۶۹	۶. روش توبه
۷۰	۷. روش ابتلا و امتحان
۷۲	۸. روش مراقبه و محاسبه
۷۴	۹. روش تشویق و تنبیه

- ۷۵ ----- مبانی ، اصول و روش های تربیتی
- ۷۶ ----- مبنای اول : تأثیر ظاهر بر باطن
- ۷۶ ----- اصل اول : تغییر ظاهر
- ۷۷ ----- روش های تربیتی
- ۷۷ ----- ۱. روش تلقین به نفس
- ۷۸ ----- ۲. روش تحمیل به نفس
- ۷۹ ----- مبنای دوم : تأثیر باطن بر ظاهر
- ۸۰ ----- اصل دوم : تحوّل باطن
- ۸۰ ----- روش های تربیتی
- ۸۱ ----- ۱. روش عطا و بینش
- ۸۱ ----- الف. بینش در مورد نظام هستی
- ۸۲ ----- ب. بینش در مورد خداوند
- ۸۳ ----- ج. بینش در مورد حقیقت انسان
- ۸۴ ----- د. بینش در مورد تاریخ انسان
- ۸۵ ----- ه. بینش در مورد مرگ و پس از مرگ
- ۸۶ ----- ۲. روش دعوت به ایمان
- ۸۶ ----- مبنای سوم : ظهور تدریجی شاکله
- ۸۶ ----- اصل سوم : مداومت و محافظت بر عمل
- ۸۷ ----- روش های تربیتی
- ۸۷ ----- ۱. روش فریضه سازی
- ۸۷ ----- ۲. روش محاسبه ی نفس
- ۸۸ ----- مبنای چهارم : تأثیر شرایط بر انسان
- ۸۸ ----- اصل چهارم : اصلاح شرایط
- ۸۸ ----- روش های تربیتی
- ۸۸ ----- ۱. روش زمینه سازی
- ۸۹ ----- ۲. روش تغییر موقعیت

۸۹	۳. روش اُسوه سازی
۹۰	مبنای پنجم: اندیشه ورزی
۹۱	اصل پنجم: تعقل
۹۱	روش های تربیتی
۹۱	۱. روش تزکیه
۹۲	۲. روش تعلیم حکمت
۹۳	مبنای ششم: دلبستگی، آزمندی و شتاب
۹۴	اصل ششم: ابراز یا منع محبت
۹۴	روش های تربیتی
۹۴	۱. روش بیان مبر و مقرر
۹۵	۲. روش عطا و حرمان
۹۷	فصل دوم: اخلاق
۹۷	< تعریف غیبت :
۹۸	< انگیزه های غیبت :
۱۰۰	< راه های درمان غیبت :
۱۰۱	دروغ
۱۰۱	< دروغ در آیات قرآن
۱۰۱	< راه های درمان دروغ :
۱۰۳	< دروغ در روایات اسلامی
۱۰۳	چاره‌ی رهایی از کینه
۱۰۴	غضب مفرط و مفاسد آن
۱۰۶	< معالجه‌ی غضب
۱۰۹	ریا
۱۰۹	< تعریف ریا
۱۱۰	< ریا در آیات و روایات
۱۱۲	< نشانه های ریا

۱۱۲.....< درمان ریا

۱۱۳.....< تکبر و استکبار

۱۱۵.....< انگیزه های تکبر

۱۱۶.....< حسد

۱۱۷.....< انگیزه های حسد

۱۱۸.....< حسود در روایات

۱۱۸.....< کفران نعمت و سپاسگزاری

۱۱۹.....< کفران نعمت و سپاسگزاری در قرآن

۱۱۹.....< کفران نعمت و سپاسگزاری در روایات اسلامی

۱۲۰.....< عفو و انتقام

۱۲۰.....< عفو و انتقام در آیات قرآن

۱۲۱.....< عفو و انتقام در روایات اسلامی

۱۲۱.....< درمان ترک انتقام

۱۲۲.....< سوء ظن به خدا و خلق

۱۲۲.....< سوء ظن و حسن ظن در روایات اسلامی

۱۲۳.....< عوامل و انگیزه های سوء ظن

۱۲۴.....< راه معالجه ی بدگمانی به خدا و خلق

۱۲۴.....< حسن خلق

۱۲۴.....< تعریف حسن خلق

۱۲۵.....< اهمیت حسن خلق در احادیث اسلامی

۱۲۶.....< شاگرد نماز

۱۲۶.....< گناه و اقسام آن

۱۲۸.....< گناهان کبیره در کلام امام صادق (ع)

۱۲۹.....< ابرزترین گناهان کبیره، شرک به خداست

۱۲۹.....< ناامیدی از رحمت خدا؛

۱۳۰.....< ناامنی از مکر (عذاب و مهلت خدا)؛

۴. حقوق (و آزار) والدین ۱۳۰
۵. کشتن انسان بی گناه: ۱۳۱
۶. نسبت ناروای زنا به زن پاکدامن: ۱۳۱
۷. خوردن مال یتیم: ۱۳۲
۸. فرار از جبهه جهاد: ۱۳۲
۹. ربا خواری: ۱۳۳
۱۰. سحر و جادو: ۱۳۳
۱۱. قمار: ۱۳۳
۱۲. سوگند دروغ برای ۱۳۴
۱۳. نپرداختن (نقد و اجاره) ۱۳۵
۱۴. گواهی به دروغ، زعمان: ۱۳۵
۱۵. شراب خواری، قمار: ۱۳۶
۱۶. پیمان شکنی و قطع صدقه، رمم ۱۳۶
- اهرم های بازدارنده گناه ۱۳۷
۱. تفکر در امور گوناگون: ۱۳۷
۲. توجه به حضور خدا در همه جا: ۱۳۷
۳. خودشناسی و توجه به شخصیت انسانی: ۱۳۸
- خودشناسی از دیدگاه روایات ۱۳۹
۴. ایمان به معاد: ۱۴۰
۵. یاد مرگ: ۱۴۱
۶. خدا ترسی و ترس از عواقب گناهان: ۱۴۱
۷. نقش عبادات در بازدارندگی از گناه: ۱۴۱
- حقوق همسایگی ۱۴۲
- برخی از حقوق همسایه: ۱۴۳
- نگاهی گذرا به رساله حقوق امام سجاد (ع) ۱۴۴
- حق خداوند: ۱۴۴

۱۴۴ < حق انسان بر خود :

۱۴۴ < حق زبان :

۱۴۵ < حق گوش :

۱۴۵ < حق چشم :

۱۴۵ < حق پا :

۱۴۵ < حق دست :

۱۴۵ < حق شکم :

۱۴۵ < حق نماز :

۱۴۶ < حق روزه :

۱۴۶ < حق صدقه :

۱۴۶ < حق قربانی :

۱۴۶ < حق استاد :

۱۴۷ < حق شاگرد :

۱۴۷ < حق همسر :

۱۴۸ < حق مادر :

۱۴۸ < حق پدر :

۱۴۹ < حق فرزند :

۱۴۹ < حق نیکوکار :

۱۴۹ < حق طلبکار :

۱۵۰ < حق شاد کننده انسان :

۱۵۰ < برخی آثار نیکی به پدر و مادر

۱۵۱ < فصل سوم : آداب آموزش و یادگیری

۱۵۱ < آداب تعلیم و تعلّم

۱۵۳ < عوامل تباهی عقل

۱۵۵ < فصل چهارم قرآن

۱۵۵ < قرآن ، سه چیز را مایه‌ی آرامش شمرده است

- لطیفه‌ها و ظریفه‌های قرآنی ----- ۱۵۷
- بهبشت و پیر زنان ----- ۱۵۷
- ظریفه: کار نیک و بد ----- ۱۵۸
- رویش ریش ----- ۱۵۸
- ظریفه: گسترش روزی ----- ۱۵۹
- ظریفه: میانه روی در بخشش ----- ۱۵۹
- ظریفه: شیوه پاسخ دادن به افراد نادان ----- ۱۶۰
- ظریفه: حیلان ----- ۱۶۰
- ظریفه: نت بهر تالش ----- ۱۶۱
- فرار از مردمان ----- ۱۶۲
- یک شب با ارباب ----- ۱۶۲
- رمز سلامتی ----- ۱۶۳
- ظریفه: در پی سختی آمدن است ----- ۱۶۳
- مکر زنان ----- ۱۶۴
- لعن پدر و مادر ----- ۱۶۵
- ظریفه: شاید خیر شما در آن باشد ----- ۱۶۵
- تحریف مناسب حال ----- ۱۶۶
- ظریفه: شنوا کردن مردگان ----- ۱۶۶
- خوش‌ترین عذاب ----- ۱۶۶
- ظریفه: هر کس تاوان گناه خود را می‌دهد ----- ۱۶۷
- ترس از شکر ----- ۱۶۷
- ظریفه: هر کس بر اساس سرشت خود عمل می‌کند ----- ۱۶۸
- فرار از نماز ----- ۱۶۸
- ظریفه: اجل در کمین است ----- ۱۶۸
- لم دادن ----- ۱۶۸
- ظریفان و قرآن ----- ۱۶۹

- ۱۶۹- < درخواست یک زندانی -----
- ۱۷۰- < خجالت فرشتگان -----
- ۱۷۰- < حاضر جوابی علامه حلی -----
- ۱۷۰- < نردبان بلند -----
- ۱۷۱- < مؤمن خجالتی! -----
- ۱۷۱- < فرصتی برای فرار -----
- ۱۷۱- < کدام آیه را دوست داری؟ -----
- ۱۷۱- < «تنهایی» و «تنهایی» -----
- ۱۷۲- < فرزندانان را نکشید -----
- ۱۷۲- < مرد بیک -----
- ۱۷۳- < خوردن دمنه! اکتان! -----
- ۱۷۳- < جواب جنید -----
- ۱۷۴- < بالای دیوار و قرآن -----
- ۱۷۴- < وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَارَأْيَتِ الْفُلُوسَ -----
- ۱۷۴- تمثیلات قرآن -----
- ۱۷۴- • تمثیل اول: «پشه» -----
- ۱۷۵- • تمثیل دوم: «قلوب قاسیه و سنگ» -----
- ۱۷۶- • تمثیل سوم: «خوشه‌ی هفتصد دانه» -----
- ۱۷۸- • تمثیل چهارم: «عیسی و آدم» -----
- ۱۷۸- • تمثیل پنجم: «کشتزار و باد سموم» -----
- ۱۷۹- • تمثیل ششم: «خاکستر و تندباد» -----
- ۱۸۰- • تمثیل هفتم: «بست و گشاد دست» -----
- ۱۸۰- ضرب‌المثل‌های فارسی و مضامین قرآنی آن -----
- ۱۸۱- ۱- آب آبادانی است. -----
- ۱۸۱- «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» -----
- ۱۸۱- ترجمه: او هر چیز زنده‌ای را از آب پدید آورد. -----

- ۲- الف- آب ار چه همه زلال خیزد/ از خوردن پُر ملال خیزد ----- ۱۸۱
- ب- نه چندان بخور کز دهانت بر آید/ نه چندان که از ضعف جانت بر آید ----- ۱۸۱
- ج- چو بینی خورش های خوش گرد خویش/ بیندیش تلخی دارو ز پیش ----- ۱۸۱
- ترجمه: و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید. ----- ۱۸۱
- ۳- آب خوش از گلوی کسی پایین ترفتن (سخت گرفتار رنج و محنت بودن) ----- ۱۸۱
- ترجمه: در آن جا (جهنم) نه هیچ خنکی چشند و نه هیچ آشامیدنی مگر آب جوشان و خونابه دوزخ آن. ----- ۱۸۲
- ۴- الف- آب دمای خود را نمی شنود. (هیچ کس به عیوب خود توجهی نمی کند و از آن آگاه نیست). ----- ۱۸۲
- ب- عالم آن کس بو، که، نکند/ نه بگوید به خلق و خود نکند ----- ۱۸۲
- ج- عالم که کامرانی و تن، ورم، کند ----- / او خوشتن گم است کِرا رهبری کند؟ ----- ۱۸۲
- ترجمه: مردم را به نیکی فرمان می دهی، و خود را از یاد می بری. ----- ۱۸۲
- ۵- آتش از خاکستر زاید و خاکستر را آتش، از هستی هستی و از هستی نیستی حاصل شود). ----- ۱۸۲
- «يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ» ----- ۱۸۲
- ترجمه: زنده را از مرده بیرون می آورد و مرده را از زنده بیرون می آورد. ----- ۱۸۲
- ۶- آتش خودش را می خورد. (نتیجه اعمال زشت خود را مشاهده می کند). ----- ۱۸۲
- ترجمه: در حقیقت کسانی که اموال یتیمان را به ستم می خورند جز این نیست که آتشی در شکم خود فرو می برند و به زودی در آتشی فروزان در آیند. ----- ۱۸۲
- ۷- الف- آتش را با آتش خاموش نتوان کرد. ----- ۱۸۲
- ب- آسیا باش، درشت بستان و نرم باز ده. ----- ۱۸۲
- ج- آتش را به آتش نتوان گشت. ----- ۱۸۳
- ترجمه: نیکی با بدی یکسان نیست، بدی دیگران را به شیوه ای که نیکوست دور کن که آنگاه آن که میان تو و او دشمنی است همچون دوستی نزدیک و مهربان گردد. ----- ۱۸۳
- ۸- آدم به امید زنده است. ----- ۱۸۳

ترجمه: بگو ای بندگان من که بر خویشتن زیاده روی روا داشته‌اید از رحمت خدا نومید
۱۸۳ مشوید.

۹- الف- آدمی را از مرگ چاره نیست. ----- ۱۸۳

ب- آدمیزاد تخم مرگ است. ----- ۱۸۳

ج- اندر جهان نیست جاوید کس. ----- ۱۸۳

د- خواجه در ابریشم و ما در گلیم / عاقبت ای دل همه یکسر گلیم ----- ۱۸۳

ترجمه: هر که بر روی آن (زمین) است نیست شدنی است. ----- ۱۸۳

ترجمه: هر کسی چشمنده مرگ است. ----- ۱۸۳

۱۰- الف- آفتاب را به گِل نتوان اندود. (حق محض رانمی توان به دروغ و باطل پوشاند). --- ۱۸۳

ب- چراغی را آید ایزد بر فروزد/ هر آن کس پف کند ریشش بسوزد ----- ۱۸۳

ترجمه: می‌خواهد ندانم خدا را با دهان‌هایشان خاموش کنند و حال آنکه خدا گر چه
کافران را ناخوش افتد نه خود را کامل خواهد گردانید. ----- ۱۸۴

طب در قرآن کریم ----- ۱۸۴

اعجاز اثر انگشت ----- ۱۸۴

خداوند بلند مرتبه می‌فرماید: ----- ۱۸۴

«أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ • بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نَسُويَ بَنَاتَهُ» ----- ۱۸۴

ترجمه: آیا انسان می‌پندارد که هرگز استخوان‌ها را جمع نخواهیم کرد. آری
قادریم که حتی خطوط سر انگشتان او را موزون و مرتب کنیم. ----- ۱۸۴

دانش نوین پزشکی، در قرن ۱۹ به راز اثر انگشت پی برد و دریافت که سر انگشتان از
خطوط بارز با خطوطی فرو رفته در مجاور آن در بشره‌ی پوست تشکیل شده است و این

خطوط به شکل پستی‌ها و بلند‌هایی است که پشت سر هم می‌آیند و خطوط فرعی
دیگری نیز از آن‌ها منشعب می‌شود که در مجموع، هر فرد، اثر انگشتی منحصر به فرد

دارد. هم چنین ثابت شده است که امکان ندارد اثر انگشت هیچ دو نفری، حتی دو
قلوهای همسان در دنیا، یکسان و منطبق بر هم باشد. ----- ۱۸۴

چه بسا، راز اشاره‌ی قرآن به باز خلق خطوط سر انگشتان، این باشد تا به آیندگان
بفهماند، خداوند قادر است که ویژگی‌های تمایز بخشی افراد را در طول حیات به آن‌ها

باز گرداند و همین بیان کافی است که انسان باور کند که رستاخیز حق است، همان گونه که مرگ حق است. ----- ۱۸۴

﴿ پوست و احساس درد ----- ۱۸۵

خداوند بلند مرتبه می فرماید: ----- ۱۸۵

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا

الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا» ----- ۱۸۵

ترجمه: به زوای کسانی را که به آیات ما کفر ورزیده اند در آتشی (سوزان) درآوریم که هر چه پوستشان بریان گردد پوست های دیگری بر جایش نهیم تا عذاب را بچشند آری خداوند توانای حکیم است. ----- ۱۸۵

کالبد شکافی میکرر سکوئی صورت گرفته از پوست بیان می کند که پوست، عضوی مملو از بافت های عصبی است. تارکری جمع انواع حس های وارد از محیط خارج و انتقال آنها به مغز از طریق پایانه های عصبی. از طریق رگ های خونی که تماماً در زیر پوست قرار دارد. پایانه های عصبی یا مویرک ها، خونی، حس درد، حرارت، فشار، سردی، و حس لامسه را مستقیم و دقیق به مغز انتقال می دهند. لایه ی دوم پوست، نسبت به کنش های خارجی چون فشار، بیشتر از لایه ی اهل یا خارجی پوست حساس است؛ مانند حرارت و حس. به همین دلیل هنگامی که شخصی امسالی را تزریق می کند در ابتدا احساس درد کرده؛ اما چون، آمپول به بافت های درونی پوست رسید، احساس درد کمتر می شود. ----- ۱۸۵

آیه ی قرآن بیان می کند که بیش ترین اعصاب جسم با گیرنده های حسی و اعصاب ناقل درد، در پوست بدن قرار دارد، همچنان که سوختگی ها مهم ترین تحریک کننده های اعصاب ناقل درد هستند: «كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ».

----- ۱۸۵

﴿ شگفتی های آفرینش در انسان ----- ۱۸۵

خداوند بلند مرتبه می فرماید: ----- ۱۸۵

«وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ • وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ» ----- ۱۸۵

ترجمه. و روی زمین برای اهل یقین نشانه هایی (متقاعدکننده) است. و در خود شما

پس مگر نمی بینید. ----- ۱۸۶

«سَرُّهُمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ»----- ۱۸۶

ترجمه: به زودی نشانه‌های خود را در افق‌ها (ی‌گوناگون) و در دل‌هایشان بدیشان

خواهیم نمود تا برایشان روشن گردد که او خود حق است. ----- ۱۸۶

این آیات، انسان را آگاه می‌کنند تا به نشانه‌های روشن و زیاد آفرینش خود با دیده‌ی بصیرت بنگرد، و هم این نوید که خداوند آیات و نشانه‌های آفرینش را آشکار خواهد کرد

تا بر مردم روشن شود که او حق است. ----- ۱۸۶

با این پیشگفت می‌خواهیم به این دنیای پیچیده وارد شویم و با نهایت خشوع در اعماق آن سبب‌آموده، و زمانی را در سایه‌ی آیات قرآنی که صبورترین انسان‌ها را به شگفت و

می‌دارد به تکاپو بپردازیم. ----- ۱۸۶

۱۸۸ ----- < زخا بست

۱۸۸ ----- < سحر بیز

۱۸۹ ----- < حرام بودن خرن و وشت خوک

۱۹۱ ----- < خمر (شراب) مادر پلیدی‌ها

۱۹۳ ----- < زنا

۱۹۳ ----- < لواط

۱۹۴ ----- < عسل

۱۹۵ ----- خواص عسل و کاربردهای درمانی آن:

۱۹۶ ----- نگرش‌ها به «آیات علمی» قرآن

۱۹۶ ----- نگرش اول: قرآن به عنوان منبع دانش علمی

۱۹۷ ----- نگرش دوم: قرآن به عنوان یک کتاب هدایت

۱۹۸ ----- نگرش سوم

۱۹۹ ----- • هدف طبیعت‌شناسی

۲۰۰ ----- < مسائل مهم طبیعت‌شناسی

۲۰۲ ----- مسائل علمی در قرآن

۲۰۳ ----- < حرکت کره زمین

۲۰۳ ----- < کرویت زمین

- ۲۰۴ ----- < جاذبه‌ی عمومی
- ۲۰۴ ----- < رعد و برق
- ۲۰۵ ----- فواید رعد و برق :
- ۲۰۵ ----- < دو دریای آب شیرین و آب شور کنار هم
- ۲۰۶ ----- < زوجیت عمومی همه‌ی موجودات جهان
- ۲۰۷ ----- دسته بندی آیات دال بر الهی بودن قرآن
- ۲۰۷ ----- < آیات بیانگر دلیل عقلی
- ۲۰۸ ----- ۱. تحدی به مثل قرآن
- ۲۰۸ ----- ۲. تحدی به دین سرور
- ۲۰۹ ----- ۳. تحدی به یک مورخ
- ۲۱۰ ----- آداب تبلیغ در قرآن
- ۲۱۰ ----- ۱. شروع با نام خدا
- ۲۱۱ ----- ۲. متصل به وی الهی
- ۲۱۱ ----- ۳. پاک و دلپسند
- ۲۱۱ ----- ۴. روشن و روشنگر
- ۲۱۲ ----- ۵. فارق حق و باطل
- ۲۱۳ ----- ۶. نیکو و شایسته
- ۲۱۴ ----- ۷. مستدل و منطقی
- ۲۱۴ ----- ۸. بشارت و تشویق
- ۲۱۵ ----- ۹. هشدار و موعظه
- ۲۱۵ ----- روش شناسی گفتار مطلوب در قرآن و حدیث
- ۲۱۵ ----- ۱. فصاحت و بلاغت
- ۲۱۶ ----- ۲. منطق و هدفمندی
- ۲۱۶ ----- ۳. صراحت و شیوایی
- ۲۱۶ ----- ۴. مخاطب شناسی
- ۲۱۷ ----- ۵. زمان شناسی

- ۲۱۷- زیبا گویی
- ۲۱۷- ۷. امتزاج بی قید و شرط
- ۲۱۸- ۸. مثبت نگری
- ۲۱۸- شأن نزول آیات
- ۲۱۸- شأن نزول چیست؟
- ۲۱۹- فواید شناخت اسباب نزول
- ۲۱۹- < لله المشرق والمغرب
- ۲۲۰- < شیدان زنده‌اند
- ۲۲۰- < من نزد یکم !!!
- ۲۲۱- < گرا بیان در آسمان
- ۲۲۲- < نمونه‌ای از احادیث علی (ع)
- ۲۲۲- < خبر دادن از سران وادانانی
- ۲۲۳- < خداوند روزی آن‌ها و سه راهی دهد
- ۲۲۳- < صاحب دو قلب
- ۲۲۴- < روسری و عدم اذیت
- ۲۲۵- آفات بی حجابی
- ۲۲۵- < قرآن، زیباترین سخن
- ۲۲۶- < توبه‌ی یک جوان گنهکار
- ۲۲۷- < روش‌های تکلم خداوند
- ۲۲۸- < گرمی‌ترین افراد نزد خداوند، پرهیزکاران هستند
- ۲۲۹- < همسر و فرزند دو وسیله‌ی آزمایش
- ۲۳۰- معجزه چیست و چه شرایطی دارد؟
- ۲۳۱- شروط معجزه
- ۲۳۱- اعجاز عددی در قرآن
- ۲۳۳- فصل پنجم: خانواده
- ۲۳۳- برخی از مصداق‌های معنویت در خانواده

۲۳۳	اول: انجام واجبات و ترک ممرّات
۲۳۳	دوم: حفظ مریم با ناممزم
۲۳۴	سوم: مناجات و توسل: قرآن و حدیث
۲۳۴	چهارم: زیارت
۲۳۴	پنجم: مطالعه کتاب‌های اخلاقی
۲۳۴	ششم: کمک به فقرا
۲۳۵	هفتم: نیکو به والدین
۲۳۵	هشتم: محبت کردن به همسر و فرزندان
۲۳۵	نهم: پرهیز از منکر
۲۳۵	اصول خانوادگی از دیدگاه استاد مطهری
۲۳۵	< پوشش زنان
۲۳۶	< علت پوشش زنان
۲۳۶	< فایده‌ی پوشش زن
۲۳۶	< زن از نظر عفت
۲۳۷	< پاکدامنی و غیرت مردان
۲۳۷	< مخالفت با گوشه‌گیری زن
۲۳۷	< عشق مجازی و عشق حقیقی
۲۳۷	< خلق و خوی مردانه زن و صفات زنانه مرد
۲۳۸	< ازدواج موقت
۲۳۸	< مرد بنده‌ی شهوت و زن اسیر محبت
۲۳۹	< تفاوت مرد و زن
۲۳۹	< علت تقدّس خانواده
۲۳۹	< کارایی تقوا در برابر غریزه‌ی جنسی
۲۳۹	< رابطه‌ی اخلاق و شهوت
۲۳۹	< تحقیر زن توسط شوهر
۲۴۰	< عدالت اجتماعی و انتخاب همسر

۲۴۰ چگونه با عصبانیت مبارزه کنیم؟

۲۴۰ ۱. نگاه معنوی به بردباری و فرو بردن فشم

۲۴۰ ۲. خراموش نکردن معاد

۲۴۰ ۳. نتایج دنیایی فرو خوردن فشم

۲۴۱ ۴. تفرّ در باره‌ی فشم

۲۴۱ ۵. استفاده از مسّ قدرت طلبی

۲۴۱ ۶. هنگام عصبانیت صبر کنیم و تصمیم نگیریم

۲۴۲ ۷. همت بلند دار

۲۴۲ ۸. یاد خدا

۲۴۲ ۹. سکوت

۲۴۲ ۱۰. تضییع مافات

۲۴۲ ۱۱. حلم بزرگ‌ترین یاور

۲۴۳ ۱۲. تملُّم

۲۴۳ ۱۳. مالت انتظار

۲۴۳ ۱۴. ممانعت

۲۴۳ ۱۵. پوزش

۲۴۴ ۱۶. عبرت گیری

۲۴۴ ۱۷. دانایی

۲۴۴ ۱۸. تَضَدیه

۲۴۴ ۱۹. فُهاب

۲۴۵ **فصل ششم: سخنان حکیمانه**

۲۴۵ الهی نامه

۲۴۶ ضرب المثل‌ها و سخنان حکمت آمیز در گلستان سعدی

۲۴۶ باب اول: در سیرت پادشاهان

۲۴۹ باب دوم: در اخلاق درویشان

۲۵۰ باب سوم: در فضیلت قناعت

- باب چهارم: در فواید خاموشی ۲۵۳
- باب پنجم: در عشق و جوانی ۲۵۴
- باب ششم: در ضعف و پیری ۲۵۵
- باب هفتم: در تأثیر تربیت ۲۵۵
- باب هشتم: در آداب صحبت ۲۵۸
- آخِ الْأَكْفَاءِ وَ دَاهِنِ الْأَعْدَاءِ ۲۵۹
- ترجمه: با هم امان دوستی کن و با دشمنان سازش و مدارا کن. ۲۵۹
- همچنین حفظ فرماید: ۲۵۹
- آسایش دو گیتی، تفسیر این ده حرف است / با دوستان مروت با دشمنان مدارا ۲۶۰
- سخنان حکمت آمیز در کشکول شیخ بهائی ۲۶۲
- ◀ ریا ۲۶۲
- ◀ اهل قبور ۲۶۲
- ◀ غیبت ۲۶۲
- ◀ نفرت از مرگ ۲۶۲
- ◀ تلاش در نوشتن ۲۶۲
- ◀ دوست ۲۶۳
- ◀ پند روزگار ۲۶۳
- ◀ ارث ۲۶۳
- ◀ پندهای گوناگون ۲۶۳
- ◀ موی سفید ۲۶۴
- ◀ ارزش سکوت ۲۶۴
- ◀ سلطنت بی دوام ۲۶۴
- ◀ توکل به خدا ۲۶۴
- ◀ پند مؤثر صوفی ۲۶۴
- ◀ نگارش کتاب ۲۶۴
- ◀ نوشتن ۲۶۵

- ۲۶۵ ----- < ملازم پادشاه
- ۲۶۵ ----- < نگاه به دانشمند
- ۲۶۵ ----- < شریک سلطان
- ۲۶۵ ----- < ارزش انسان
- ۲۶۵ ----- < تکبر
- ۲۶۶ ----- < فقر
- ۲۶۶ ----- < دنیا و من
- ۲۶۶ ----- < نعمت بهشت
- ۲۶۶ ----- < چالوسی
- ۲۶۷ ----- < پر یز
- ۲۶۷ ----- < بوی ماه
- ۲۶۷ ----- < قیامت
- ۲۶۷ ----- < آرزوی عاشق
- ۲۶۷ ----- < شیوه‌ی تنبیه
- ۲۶۷ ----- < تواضع
- ۲۶۸ ----- < حکومت بر دل عاقل
- ۲۶۸ ----- < پهنای بهشت
- ۲۶۸ ----- < اعتدال در عبادت
- ۲۶۸ ----- < عیب زن، طلاق
- ۲۶۸ ----- < یار ستمگر
- ۲۶۹ ----- < معامله‌ی زمین با اسب
- ۲۶۹ ----- < نماز بازاری
- ۲۶۹ ----- < انواع ایمان
- ۲۷۰ ----- < معیار همسر
- ۲۷۰ ----- < شرم از خدا
- ۲۷۰ ----- < کمال عقل

۲۷۰	خشم سریع
۲۷۰	صدای بلند
۲۷۱	ویژگی‌های شرافتمندان
۲۷۱	گمنام بودن از مردم
۲۷۱	غفلت از یاد خدا
۲۷۱	مرید پروری
۲۷۱	علم و زهد و قرب به خدا
۲۷۲	وجه ناپیدن مال
۲۷۲	احترام معاصی
۲۷۲	اندرزهایی از بزرگان اندیشه و خرد
۲۷۲	فکر و اندیشه
۲۷۳	خنده
۲۷۴	شادی
۲۷۴	باور
۲۷۵	موفقیت
۲۷۵	مقاومت در مقابل مسائل و مشکلات
۲۷۶	خدمت به خلق
۲۷۷	سرزنش
۲۷۹	فصل هفتم: دنیا و آخرت
۲۷۹	بیهشتیان در آینه قرآن
۲۸۴	اسباب ورود به بهشت از دیدگاه قرآن
۲۸۴	۱. ایمان و عمل صالح
۲۸۵	۲. تقوی
۲۸۵	۳. احسان و نیکوکاری
۲۸۵	۴. جهاد و شهادت
۲۸۵	۵. ترک هواپرستی

۶. پیشگامان در ایمان ۲۸۶
۷. هجرت و جهاد ۲۸۶
۸. صبر و تحمل در برابر شدائد ۲۸۶
۹. ایمان و بقا بر جاده مستقیم ۲۸۶
۱۰. اطاعت خدا و رسول ۲۸۷
۱۱. اخلاص ۲۸۷
۱۲. صدق و راستی ۲۸۷
- دوین جایگاه چه کسانی است؟ ۲۸۸
۱. نافران ۲۸۸
۲. مدد یان ال بیت و خدایی ۲۸۸
۳. مشرکان ۲۸۹
۴. منافقان ۲۹۱
۵. بت پرستان ۲۹۲
۶. تکذیب کنندگان آیات اله ۲۹۲
۷. مخالفت کنندگان با خدا و رسول ۲۹۳
۸. تکذیب کنندگان قیامت ۲۹۴
۹. مال یتیم خواران ۲۹۴
۱۰. رباخواران ۲۹۵
۱۱. ستمگران ۲۹۵
۱۲. وابستگان به ستمکاران ۲۹۶
۱۳. تجاوزکاران ۲۹۷
۱۴. آدمکشان ۲۹۸
۱۵. زراندوزان ۲۹۹
۱۶. مستکبران ۲۹۹
۱۷. اسراف کنندگان ۳۰۱
۱۸. ریشخند کنندگان ۳۰۲

۱۹. بدکاران ۳۰۳
۲۰. ناسپاسان ۳۰۴
۲۱. دروغ پردازان ۳۰۴
۲۲. بی نمازان ۳۰۵
۲۳. پیمان شکنان ۳۰۶
۲۴. خودداری کنندگان از اطعام ۳۰۷
۲۵. ناامیدان از رحمت خداوند ۳۰۷
۲۶. ۳۰۸
- مفهوم زندگی از دیدگاه دانشمندان و عرفای مسلمان ۳۰۸
۱. زندگی به عنوان یک سرع ۳۰۸
۲. زندگی به چشم یک زندان ۳۱۱
۳. زندگی به عنوان یک تبارز خانه ۳۱۳
۴. زندگی به عنوان یک سفر ۳۱۶
- دنیا و آخرت در احادیث ۳۱۸
- درکات جهنم ۳۲۲
- علل ترس از مرگ از دیدگاه ملا احمد نراقی ۳۲۴
- علل ترس از مرگ از دیدگاهی دیگر ۳۲۵
- کلام ابن سینا در علت ترس مردم از مرگ ۳۲۷
- آثار یاد مرگ ۳۲۷
۱. طولانی شدن اندوه، عبرت بسیار، تفکر همیشگی ۳۲۷
۲. کوتاه شدن آرزوها، انجام عمل نیک ۳۲۷
۳. افزایش آستانه‌ی صبر و تممّل انسان ۳۲۸
۴. یاد مرگ سبب پارسایی ۳۲۸
۵. سبب میراندن شهوات و از بین بردن غفلت و ۳۲۸
۶. یاد مرگ، فضیلتی بزرگ ۳۲۸
- تضرع مردگان به بازماندگانشان ۳۲۹

- ۳۳۰ ----- هدیه به اموات -----
- ۳۳۱ ----- برزخ در آیات قرآن -----
- ۳۳۳ ----- شاهدان و گواهان در قیامت -----
- ۳۳۳ ----- < اولین شاهد: خداوند -----
- ۳۳۳ ----- < دومین شاهد: انبیا -----
- ۳۳۴ ----- < سومین گواه: فرشتگان -----
- ۳۳۴ ----- < چهارمین شاهد: زمین -----
- ۳۳۴ ----- < پنجمین گواه: وجدان -----
- ۳۳۵ ----- < ششمین شاهد: اعضای بدن -----
- ۳۳۶ ----- < هفتمین شاهد: زمان -----
- ۳۳۶ ----- < هشتمین گواه: اعمال -----
- ۳۳۹ ----- فصل هشتم: سخنان و دست زنی پیشوایان معصوم -----
- ۳۳۹ ----- نمونه‌هایی از شوخی‌های پیامبر اسلام (ص) -----
- ۳۳۹ ----- < ویژگی بهشتیان -----
- ۳۴۰ ----- < سفیدی چشم -----
- ۳۴۰ ----- < مشخص شدن پرخور -----
- ۳۴۰ ----- < شوخی با طفل کوچک -----
- ۳۴۱ ----- < آزمایش یاران -----
- ۳۴۱ ----- < دلتنگی برای مزاح -----
- ۳۴۱ ----- < بخشش زیرکانه -----
- ۳۴۱ ----- < خوردن کفش -----
- ۳۴۲ ----- مهارت‌های زندگی در سیره فردی پیامبر (ص) -----
- ۳۴۳ ----- فضایل اخلاقی -----
- ۳۴۳ ----- خصلت‌هایی که اسلام را کامل و گناهان را می‌ریزد -----
- ۳۴۴ ----- کار و کوشش -----
- ۳۴۴ ----- شیوه ارشاد ناآگاهان -----

- ۳۴۵ نیکوکاری پیش از درخواست
- ۳۴۵ ارزش پشیمانی و زشتی غرور زدگی
- ۳۴۵ ارزش های اخلاقی
- ۳۴۵ راه درمان روان
- ۳۴۵ والاترین دانش
- ۳۴۵ اعتدال در دوستی ها و دشمنی ها
- ۳۴۶ شرایط توبه و استغفار
- ۳۴۶ تواضع
- ۳۴۷ سخاوت امام حسین (علیه السلام)
- ۳۴۸ شجاعت امام حسین (علیه السلام)
- ۳۴۸ عمر با برکت
- ۳۴۸ سه خصلت صبوری
- ۳۴۹ اصل طاعت چیست؟
- ۳۴۹ خصوصیات مسلمان
- ۳۴۹ به تأخیر انداختن توبه
- ۳۵۰ زبان فارسی
- ۳۵۰ بهترین مخلوق
- ۳۵۰ آداب نماز پیامبر اکرم (ص)
- ۳۵۱ مکارم اخلاق
- ۳۵۱ جواز تعریف کردن انسان از خود
- ۳۵۳ حقیقت زهد
- ۳۵۳ اندوه سفر قیامت
- ۳۵۳ آمادگی برای مرگ
- ۳۵۴ معنای سجود
- ۳۵۴ بخشش به سائل

مقدمه :

سالیان پیش هنگام خواندن «نهج البلاغه» به یکی از حکمت‌های علی (ع) برخورد کردم. این حکمت تأثیر فراوانی در شیوه‌ی مطالعه و کتابخوانی من گذارد و سبب شد که کتاب‌های گوناگون و متنوعی را مطالعه کنم و از غوطه‌ور شدن در یک مقوله‌ی علمی خوداری کنم و برای شادابی و استمرار مطالعه و خواندن، کتاب‌های علمی در زمینه‌های گوناگون مطالعه کنم و همچنین یک مقوله علمی را از منابع گوناگون جست و جو کنم.

شاید باور این سخن، آن‌که دشوار باشد، ولی تأثیر آن سخن حکمت آمیز در من بسیار ژرف و شگرف بود. به گونه‌ی که تحت تأثیر روانی آن، کم‌تر از خواندن و مطالعه خسته می‌شدم. و هر بار با تلقین آن حکمت، جان تازه‌ای می‌گرفتم و در موضوعات متنوعی دست به تألیف کتاب می‌زدم. تاکنون در پرتو آن حکمت کتاب‌های زیر را به زیور چاپ رسانده‌ام :

۱. آموزش زبان عربی با استفاده از جملات و کلمات دسته‌بندی شده
 ۲. جایگاه بهشتیان در قرآن
 ۳. جایگاه دوزخیان در قرآن
 ۴. فرهنگ مختصر امثال عربی و برابر فارسی آن‌ها
 ۵. روشی نوین در آموزش مکالمه عربی
- آن حکمت کوتاه و تأثیرگذار که علی (ع) بیان فرموده‌اند این است: «إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَيْدَانُ، فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكَمِ»؛ همانا این دل‌ها همانند بدن‌ها افسرده می‌شوند، پس برای شادابی دل‌ها، سخنان زیبای حکمت آمیز بجوید.

در معنی واژه «طریفه» چنین گفته اند: اعجاب انگیز، شگفت، نو، تازه، نادر، کمیاب، تحفه، بدیع؛ جمع: طرائف.^۱

شیخ محمد عبده در شرح «طرائف الحکم» می‌گوید: شگفتی‌های حکمت آن است که دل‌ها به واسطه آن شادمان می‌شوند و همان گونه که بدن از دیدن چشم‌اندازهای زیبا خوشحال می‌گردد.^۲

برای درک ژرفای پیام حضرت علی (ع) توجه شما را به چکیده مقاله "هشت ضلعی مطالعه: مدلی برای خواندن" که توسط آقای یزدان منصوریان، عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران نوشته شده است؛ جلب می‌کنم:

ایشان در مقدمه مقاله این نکات را بیان می‌کنند:

- «مطالعه مدرنی‌اکتسابی است، و با تمرین و ممارست به دست می‌آید.
- «برای شروع مطالعه هرگز دیر نیست، از امروز شروع کنید!
- «نگران کمبود وقت نباشید، مطالعه وقت زیادی از شما نمی‌گیرد.
- «مطالعه کار دشواری نیست، اگر با اشتیاق همراه باشد بسیار دلپذیر و شادی بخش خواهد بود.
- «مطالعه می‌تواند افق‌های وسیع و تازایی در ذهن شما ایجاد کند.
- «مطالعه فرصت‌های تازه‌ای در اختیاران فراهم می‌دهد و با مطالعه خلاق‌تر خواهید شد.

هشت ضلعی مطالعه

۱. مطالعه مستقل و مستمر: فردی که برخوردار از مهارت مطالعه مستقل است بی‌نیاز از دیگران می‌تواند نیازهای اطلاعاتی خود را بشناسد و بهترین منابع پاسخگوی این نیاز را بیابد، و به نحو مؤثری از آن‌ها استفاده کند. این مهارت خودمقدمه‌ی مهارت

۱. فرهنگ معاصر عربی- فارسی، آذرتاش آذرنوش، فرهنگ معاصر عربی- فارسی، عبدالنبی

قیم.

۲. نهج البلاغه، شیخ محمد عبده، ص ۶۷۶.

دیگری است که به استمرار مطالعه مربوط می‌شود. اساساً مطالعه یک فرایند مقطعی نیست و زمانی مؤثر است که مداوم و همیشگی باشد.

۲. **مطالعه متناسب و متعادل:** منبعی که برای مطالعه انتخاب می‌شود، باید متناسب با ویژگی‌ها و نیازهای خواننده‌ی آن باشد. ضمناً افراط در مطالعه نیز به هیچ وجه مطلوب نیست. آقای بهاء الدین خرمشاهی در بیان زیان‌های «پُرخوانی» می‌نویسد: «زیاد خواندن، فرصت فکر کردن، و گوارش خواننده‌ها را از ما می‌گیرد. زیاد خواندن، استقلال رأی ما را خدشه دار می‌کند. با زیاد خواندن فرصت تبدیل دانش/ دانسته‌ها به بینش از دست می‌رود».

۳. **مطالعه مفهومی و متنی:** ضلع سوم این هشت ضلعی با جنبه‌های روان شناختی مطالعه در پیوند است. مطالعه فقط وقتی استمرار می‌یابد که برای خواننده مفرح و لذت بخش باشد، در غیر این صورت، وی به سرعت از مطالعه خسته و ناامید می‌شود. شاید یکی از روش‌های مفرح ساختن خواننده، مطالعه متنوع باشد. در مطالعه‌ی متنوع خواننده خود را فقط به یک موضوع معین، یک اثر یا یک نویسنده خاص محدود نمی‌کند و گاهی به موضوع‌ها و آثار نویسندگان جدید مراجعه می‌کند.

توضیح: یکی از جنبه‌های پیام امیر مؤمنان (ع) مطالعه، تنوع و لذت بخش است، که سبب استمرار مطالعه، و عدم فستکی و ملالت می‌گردد.

۴. **مطالعه مستند و مکمل:** چهارمین ضلع مربوط به نوع مطالعه است که برای مطالعه انتخاب می‌کنیم. بدیهی است که خوانندگان باید در انتخاب منابع به مطالعه می‌کنند بسیار دقیق و نکته سنج باشند. فرصت‌ها محدود و وقت کالایی گران‌بهاست. بنابراین، نباید همه چیز را مطالعه کرد و باید همواره در جست و جوی بهترین منابع بود. مطالعه‌ی تمام آثار نه ممکن است و نه مطلوب. گستره‌ی دنیای نشر آن‌چنان وسیع است که ما راهی جز گزینش نداریم. ما فقط باید منابعی را برای مطالعه انتخاب کنیم که به ارتقا دانش و بینش ما کمک کند و مطالعه هر یک به تکمیل اطلاعاتی که از منابع دیگر کسب کرده‌ایم منجر شود.

توضیح: با توجه به محدود بودن وقت و (زمان و انبوه علوم، بایستی در انتخاب موضوعات مورد مطالعه دست به گزینش هوشمندانه است و از کم‌ترین فرصت‌ها بهترین بهره‌ها را برد. یکی دیگر از جنبه‌های پیام امیر سفن علی (ع) همین نکته است.

۵. مطالعه موازی و متقارن: در فرایند مطالعه نباید خود را فقط به یک منبع مشخص محدود کنیم بلکه باید آرا و اندیشه‌های گوناگون را بررسی و مقایسه کنیم.

۶. مطالعه منسجم و منظم: مطالعه باید هدفمند باشد و خواننده را در مسیر روشنی قرار دهد که با هر گام به هدف تعیین شده نزدیک‌تر شود. مثلاً ساعات مشخصی از روز یا هفته را به مطالعه منابعی اختصاص دهیم که بین آن‌ها از نظر موضوعی و ساختاری پیوندهای روشنی وجود داشته باشد و مرور هر یک به فهم مطالب دیگر کمک کند.

۷. مطالعه منتقدانه و موشکافانه: یکی دیگر از مهارت‌های خوانندگان موفق مهارت «تفکر انتقادی» است. تعامل خواننده با متنی که مطالعه می‌کند باید همراه با تأمل و تدبّر باشد و خواننده در حد یک گیرنده غیر فعال به ضبط مطالبی که می‌خواند نپردازد. بلکه به آن چاره می‌زند با نگاهی تحلیلی بیانیدیشد و در باره درستی و نادرستی آن‌ها قضاوت کند.

۸. مطالعه مؤثر و مبرور: وقتی که هفت ضلع قبلی مورد توجه قرار گیرد، در نهایت مطالعه مؤثر و مولد خواهد بود. مطالعه مؤثر به این معناست که حاصل آن منجر به تحقق «یادگیری فعال» که یکی از باارزش‌ترین انواع یادگیری است، خواهد شد. این یادگیری یا در ارتقا دانش خواننده تجلی می‌یابد یا در نگرش و رفتار او تغییری مثبت و ماندگار ایجاد خواهد کرد. ضمناً مولد بودن مطالعه، نیز که یکی از نتایج مهم در فرایند مطالعه است، و مربوط به فرآورده‌ای است که در نتیجه فرایند خواندن حاصل خواهد شد. بنابراین، افرادی در مطالعه موفق‌اند که می‌توانند به واسطه آن چه می‌خوانند، مطالب تازه‌ای تولید کنند و به مشارکت در تولید دانش جدید بپردازند. چنین افرادی در واقع خوانندگان ماهرند.

آیت الله حسن زاده آملی در کتاب «الهی نامه» در باره‌ی زنگ تفریح خود چنین می‌فرماید: الهی، شکر که زنگ تفریح من گشت و گذار در کتب و دفاتر علمی و تماشای آن‌هاست چنان که ولیّ تو امام علی وصیّ (ع) فرمود: «الکُتُبُ بَسَاتِینُ الْعُلَمَاءِ»^۱. با الهام از سخن علامه حسن زاده آملی نام «گشت و گذار در بوستان کتاب» را برگزیدم.

۱. «الکُتُبُ بَسَاتِینُ الْعُلَمَاءِ»: کتاب‌ها، باغ‌های دانشمندان هستند.

این کتاب دارای هشت فصل به شرح ذیل است:

فصل اول: تربیت، فصل دوم: اخلاق، فصل سوم: آداب آموزش و یادگیری، فصل چهارم: قرآن، فصل پنجم: خانواده، فصل ششم: سخنان حکیمانه، فصل هفتم: دنیا و آخرت، فصل هشتم: سخنان و سبک زندگی پیشوایان معصوم

برخی ویژگی‌های این کتاب عبارت از:

۱. این کتاب دربرگیرنده چکیده ده‌ها کتاب در زمینه‌های اخلاقی، تربیتی، خانوادگی، قرآنی، و سخنان حکیمانه و ... است. خواننده با مطالعه این کتاب در فرصت اندکی با مطالب و موضوعاتی در زمینه‌های فوق‌الذکر آشنا می‌گردد. و این امر زمینه‌ی مطالعه فراگیر وی را در موضوعات بحث فراهم می‌کند.
۲. در فصل اول کتاب با استفاده از منابع گوناگون، به اصول و روش‌های تربیتی پرداخته شده است، و روش‌های تربیتی به صورت خلاصه از کتب تربیتی گلچین شده است. همچنین در این فصل به عوامل خودسازی و آفت‌های خودسازی از دیدگاه لقمان حکیم پرداخته شده که در خور توجه است.
۳. در فصل دوم این کتاب، موضوعات اخلاقی به صورت خلاصه با استفاده از کتب اخلاقی مطرح شده است. در تهیه مطالب این فصل از منابع متنوعی بهره گرفته‌ایم، این امر سبب می‌گردد، خواننده هنگام خواندن دچار ملال و یکنواختی نگردد و موضوعات اخلاقی را از دریچه‌های گوناگون مورد کنکاش و بررسی قرار دهد.
۴. در فصل سوم کتاب، به آداب تعلیم و تعلم و عوامل تباهی عقل اشاره شده است که در عین موجز بودن بسیار مفید است.
۵. در فصل چهارم کتاب، به موضوعات متنوعی در باره قرآن از جمله: لطیفه‌ها و ظریفه‌های قرآنی، تمثیلات قرآن، طب در قرآن، مسائل علمی قرآن، آداب تبلیغ و ... در قرآن پرداخته شده است.
۶. در فصل پنجم کتاب، به برخی مصداق‌های معنویت در خانواده، اصول خانواده از دیدگاه استاد مطهری و ... اشاره شده است.
۷. در فصل ششم، سخنان عرفانی از علامه حسن زاده آملی آورده شده است. علاوه بر آن در این فصل ضرب‌المثل‌ها و سخنان حکیمانه سعدی در گلستان همراه با شرح

گنجانده شده است. همچنین در این فصل، سخنان حکیمانه شیخ بهایی در کشکول گردآوری و شرح داده شده است.

۸. در فصل هفتم، که در باره دنیا و آخرت است، به موضوعاتی چون: بهشتیان در آینه قران، اسباب ورود به بهشت، جایگاه دوزخیان، مفهوم زندگی از دیدگاه دانشمندان مسلمان، دنیا و آخرت در احادیث، علل ترس از مرگ، آثار یاد مرگ، برزخ در آیات قرآن و... پرداخته شده است.

۹. در فصل هشتم، به برخی سخنان و شیوه‌ی زندگی پیشوایان معصوم اشاره شده است.

در پایان به چند سخن از علامه حسن زاده آملی در «الهی نامه» نامه اشاره می‌کنم:

«الهی، چون در تویی نگرم از آن چه خوانده‌ام شرم دارم.

«الهی، ما را یاری من خورشید نیست، دم از دیدار خورشید آفرین چون زنیم؟!»

«الهی، اگر چه درویش، ولی اراتراز من کیست، که تو دارایی منی.

اردیبهشت ماه ۱۳۹۶